

ličanov in pisal kardinalu Verdieru: »Sin, kriza, v kateri živimo, je edinstvena v zgodovini. Svet je kakor brizgajoč topilnik, v katerem se v tem času premetavajo najbolj nasprotujoče si sile. Mi zahvaljujemo vsak dan Boga, da živimo v teh aktualnih nihanjih. Ponosni moramo biti, da smo gledalci, več, igralci te tragedije, ki bo preobrnila svet... . To bo čast te generacije, če bo razumela svoje poslanstvo, da je pobožno pomagala svetu izboljšati njegovo usodo...«

Katolištvo je odprto vsem, a je v vsebi zaključen svet, tako zaključen, da je tistemu, ki stoji izven njega, težko razumljivo, čestokrat celo smešno dogajanje, ki je za katoličana neobhodno in življenjsko. Katolištvo ustvarja svojo umetnost pod vse drugačnimi navdihi, zato ima svojo estetiko, ki presoja s popolnoma svojega vidika umetnost, ki mora biti res katoliška, ne le umetnost katoličanov. S tem pa je predstavljeno to vprašanje že nekako k nam.

Pričujoča antologija francoskih katoliških pisateljev nas vodi v vso to umetniško in človeško problematiko ter more biti tudi za naše razmere zelo plodna. Obenem pa glasno spričuje velik delež francoskih katoličanov pri gradnji francoske kulture, kjer danes niso več podrejeni in zaničevani zaradi svojega katolištva kot nekoč, temveč v nekem oziru celo vodilni, nam pa vsekakor postavljeni v posnemajoč zgled.

Tone Čokan.

A. V. Isačenko, Narečje vasi Sele na Rožu. Razprave Znanstvenega društva v Ljubljani 16. Filološko-lingvistični odsek 4. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani 1939.

Razprave iz dialektologije slovenskega jezika so v svojih početkih znane že iz prve polovice prejšnjega stoletja. Pisali so jih naši domači in tuji znanstveniki skozi vse 19. stol. od Kopitarja, Miklošiča, Sreznjevskega, Murka, Baudouina de Courtenaya do Škrabca, Oblaka, Glaserja, Štreklja, Nahtigala, Tesnièreja, Šašljaja, Grafenauerja in drugih v 20. stol. A vse te so bile večinoma le posamezni nejasni pogledi ali pa celó napačna pojmovanja (razen Rusa Sreznjevskega!) o izredno bujni razraslosti slovenskega jezika, katerega celotni dialektološki problem je zajel šele Francè Ramovš v svoji Dialektološki karti slovenskega jezika, še popolneje in izčrpnije pa je to vprašanje obdelal v Historični gramatiki slovenskega jezika VII., Dialekti. Na teh njegovih osnovnih monografijah kot celotni rešitvi vprašanja slovenskih dialektov in njihove razporeditve po akustičnem vtisu je treba sedaj dalje graditi in pisati monografije o posameznih slovenskih narečjih, v kolikor so v posameznih krajih naše Slovenije govorne celote zase. Reševanja teh nalog so se Ramovševi učenci na slovenskem vseučilišču že lotili, saj sta bili med svetosavskimi nagradami dve taki razpravi o narečju v Horjulu in v Žabnici pri Škofji Loki že nagrajeni. Rus A. V. Isačenko pa se je v ti smeri lotil raziskovanja koroških govorov. Pričujoča študija nam prinaša prav po tem načinu do podrobnosti obdelano narečje vasi Sele na Rožu.

Povsem pravilno je, da je pisatelj to svojo študijo o posebnem rožanskem govoru poprijel z dveh strani: z deskriptivne in historično razvojne, ali kakor bi lahko rekli, s statične in dinamične strani. Mogli bi sicer razpravljati o vprašanju, ali naj taka študija najprej govori o dinamičnem

delu in, ko je pisec prikazal vso pot, ki jo je prehodil glasovni, oblikovni in akcentski sistem tega govora v zgodovinskih epohah, šele potem pokaže sliko današnjega stanja istega govora (seveda se tudi to stanje še neprestano razvija, saj je jezik živ organizem!); ali pa naj pisatelj pri obravnavanju kakega narečja podá najprej sistematično sliko in pregled današnjih jezikovnih oblik in šele potem analitično pogleda v historični razvoj. Isačenko se je odločil za drugo pot in podal najprej sedanji profil govora v Selah na Koroškem, kakor ga govori skupina 1000 duš v precēj osamljenem kraju tik onstran Karavank 950 m nad morsko površino pod Košuto. In prav zaradi osamelosti tega kraja je govor o Selah vzbudil pisateljevo zanimanje.

Že uvodna poglavja so znanstveno kaj zanimiva, saj v njih pisatelj govori o pojmu narečja, o njegovi določitvi in o iskanju njegovih značilnosti, vse to pa seveda vprav glede na koroško dialektično skupino in na njena narečja. Pridružuje se v tem pogledu mnenju prof. Fr. Ramovša o določitvi narečja po splošnem akustičnem vtisu — to načelo danes na splošno velja! — in je zavrzel vsa prejšnja mnenja, po katerih naj bi narečja določali že posamezni jezikovni pojavi (Kopitar la : wa; Miklošič ē : ē (ei) za ê; Oblak ā : ē za ē). Tu je še posebno važna Isačenkova ugotovitev, da je samo ta akustični vtis tisti kriterij, po katerem je mogoče govoriti o koroški dialektični skupini, sicer pa da ni mogoče navesti nobenih splošnih značilnosti, ki bi bila skupna vsem koroškim narečjem ali pa samo njim. Ta njegova ugotovitev bi na videz utegnila zavreči vsa Ramovševa navajanja takih skupnih značilnosti za koroško in tudi za vse druge dialektične skupine in celó za posamezna narečja v skupinah. Toda tak sklep bi bil prehiter, kajti nasprotje je le navidezno. Saj v resnici tudi Ramovš vsepovsod poudarja prehajanje izglos iz ene skupine v drugo, iz enega narečja v drugo. Zato so tudi Ramovšu naštevanja posameznih značilnosti kake skupine ali narečja le neobhodno potrebna metodična in didaktična pomagala, kakršnih se končno tudi Isačenko sam poslužuje, ko našteva značilnosti govora v Selah na Rožu.

Za uvodnim poglavjem je izredno odlično napisano poglavje o zlogovnem, besednem in stavčnem poudarku v Selah. Posebno je treba pohvaliti pisateljevo poglobitev (po rodu je avtor Rus!) v intonacijo slovenskega akcenta, saj je to sicer precēj teoretična in tudi problematična stvar, vendarle temelje pri Isačenko vsi tovrstni izsledki (celo v slikah!) na resničnem poslušanju in dojemanju posameznih potankosti v izgovarjavi našega Korošca. Prav tako izvrstno in popolno sta obdelani poglavji o vokalizmu in konzonantizmu tako v deskriptivnem kakor tudi v historičnem delu in podprti ter ponazorjeni z lepimi skicami in preglednimi tabelami.

Nekoliko bo zlasti nestrokovnjaka vendarle motilo zamenjavanje in precej nedosledno uporabljanje izrazov 'narečje' ali 'govor' za primer v Selah. Po mojem bi biló bolje, da se enkrat za vselej natančno določita ta dva termina v razmerju, kot ga nam kaže v danem primeru ravno rožansko narečje proti govoru v Selah. Narečje naj za zmerom v naši jezikoslovni terminologiji ostane višji, nadredni pojem proti govoru, ki v svojem bistvu vendarle zmerom sodi v to ali ono narečje, in to

kljub nekim posebnostim, kakršne sicer najdemo samo v tem govoru, ne pa tudi v narečju. Saj nam tiste posebnosti govora v Selah n. pr. še ne kažejo samostojnega narečja take vrste, kakor je narečje v Rožu.

Sistematično in pregledno je Isačenko obdelal tudi poglavje iz oblikoslovja, o tvorbi besed in leksikalnih posebnostih. Morfološka vprašanja je pisec obravnaval v posameznih sklanjatvenih vrstah, pri katerih je navedel kar celotne paradigme, in o posameznih oblikah še posebej razpravlja. Na koncu je navedel tudi tri primere selskega govora v pravilni fonetični transkripciji.

Isačenko je svojo študijo zajel dovolj na široko, saj je v nji upošteval ne le svoje izsledke v Selah, marveč tudi obliko vsega rožanskega govora in vplive sosednjega obirskega ter podjunskega narečja, končno pa celó vso koroško slovenščino in še nemški dialekt na Koroškem. Tako je povsem pravilno upošteval tudi večjezičnost koroškega Slovenca, kajti ta govori slovensko in nemško narečje in pozna tudi oba knjižna jezika, ki se jih poslužuje zlasti v občevanju z izobraženci. Prav je tudi, da je pisatelj ugotovil v študiji mnogo napak dosedanjih raziskovalcev koroških narečij in jih popravil.

Tako se je Isačenko uvrstil med tiste prijatelje slovenskega naroda in jezika, ki so s svojimi znanstvenimi deli pomagali domačim znanstvenikom pri raziskavanju naših narodnih vrednot. Pokazal se je s to študijo vrednega učenca slavista Trubeckoja. Naj bi mu sledili še drugi pisci, da bi monografično obdelali tudi druge znamenite govore v posameznih naših krajih in tako izpopolnjevali dela Fr. Ramovša pri graditvi celotne stavbe historične slovnice slovenskega jezika.

Francè Jesenovec.

Umetnost

Cudermanove freske v frančiškanski cerkvi v Kamniku.

Taka je bila zamisel g. gvardijana p. Bernardira v Kamniku: cerkev ni samo za frančiškane, ampak za vse vernike, zato naj cerkev po svoji slikarski opremi stalno propoveduje vsem in vabi vse. Središče verskega življenja je Kristus, zato naj bo centralna oseba v božjem hramu Kristus, ki naj človeštvo vabi k sebi neposredno z zgodbami svojega življenja. Patron naj bo poudarjen le toliko, kolikor služi Kristusovi ideji! Od svetnikov naj bodo upodobljeni le evangelisti in tisti, ki so božji nauk oznanjali našim prednikom, t. j. sv. Ciril in Metod ter sv. Mohor in Fortunat. Cerkev je hiša božja, ona naj vodi našega duha naravnost k Bogu, zato naj umetnik upodobi na prezbiterijsko kupolo Jakobovo lestev! Kristusovo vladarstvo pa ni kraljestvo tega sveta, ampak je božje kraljestvo, in zato naj bo na slavlolu upodobljena mati Zebedejevih sinov, ki prosi Kristusa za Jakoba in Janeza. In cerkev ni kakor druge stavbe, ampak so vrata do večne pomladi, zato na stropu angeli z rožami!